

Алішер КУРМАНОВ,
Надзвичайний і Повноважний Посол
Республіки Узбекистан в Україні

«НОВИЙ УЗБЕКИСТАН»: НЕВТОМНИЙ ШЛЯХ ДО РЕФОРМ

– *Пане Посол, 30 років тому обидві наші країни проголосили незалежність. Які, на Вашу думку, найголовніші досягнення Узбекистану відтоді?*

– За роки незалежності Узбекистан домігся чималих успіхів у державотворенні, збільшенні економічного потенціалу, розвитку соціальної сфери. Керівництво країни дотримується збалансованого курсу на активну зовнішню політику та виконання найважливіших соціально-економічних завдань, що, безумовно, сприяє подальшому зміцненню суверенітету країни, зростанню її авторитету на міжнародній арені.

Нині Узбекистан – це активний член міжнародного співтовариства, відповідальний регіональний партнер, який прагне взаємовигідної та довгострокової співпраці з усіма дружніми державами.

Одразу після здобуття незалежності пострадянські країни, зокрема й наша, мусили давати раду майже ідентичним викликам, проте зрештою кожна пішла власним, унікальним шляхом.

Щодо Узбекистану хотілося б зауважити, що обіч універсальних реформ, як-от упровадження ринкової економіки, приватизація, перехід на використання державної мови та формування власних збройних сил, було втілено ще низку перетворень в аграрному, індустріальному й фінансовому секторах, що дало нашій країні змогу швидко досягти відчутного прогресу.

Найяскравішим прикладом є створення в Узбекистані власної автомобільної промисловості. Залучення іноземних інвестицій до цього високотехнологічного сектора дало змогу створити сучасний, орієнтований на експорт автомобільний кластер, навколо якого сформовано потужну екосистему з наукових, освітніх і промислових компонентів. Збільшення кількості технологічних партнерів Узбекистану допомагає нам щороку розширювати й номенклатуру продукції, і географію експорту.

У країні було успішно реалізовано й інші, можливо, не такі відомі, але навіть фундаментальніші перетворення. Це й відхід од монокультури бавовнику, який дав змогу суттєво поліпшити життя населення, створення власної нафтогазової промисловості, формування вертикально інтегрованої текстильної індустрії, відкриття в країні десятків філій іноземних закладів вищої освіти тощо.

Перелік успішних новацій, запроваджених на світанку незалежності Узбекистану, чималий. Нині це молода держава з першокласною системою освіти, сучасною економікою та високотехнологічною промисловістю. Це країна, яка динамічно розвивається та прекрасно усвідомлює свої місце й роль у розквіті Центральноазійського регіону.

Узбекистан прагне зробити вагомий внесок у глобальний розвиток, але водночас, зважаючи на свою багатотисячлітню історію, ми чудово усвідомлюємо, що лише за допомогою мирного співіснування, кооперації та взаємної відповідальності зможемо досягти мети.

Ми перебуваємо на початку довгого й нелегкого шляху. Ще багато потрібно зробити в контексті реформування держави та суспільства, і в цих процесах ми й надалі радо прийматимемо підтримку міжнародного співтовариства.

– Останніми роками, коли йдеться про Вашу країну, дедалі частіше можна натрапити на термін «новий Узбекистан». Спостерігачі зауважують великі зміни та реформи, що їх ініціює чинний Голова Держави. Можете розповісти про ці трансформації?

– Майже п'ять років тому в житті моєї країни відбулися фундаментальні перетворення. Коли Президентом Узбекистану став Шавкат Мірзієєв, було розпочато широкомасштабну програму амбітних, але реалістичних реформ, а також модернізування економіки. Ні в кого зі спостерігачів немає сумнівів у тому, що зміни в Узбекистані позитивно впливають на загальну ситуацію в регіоні.

Основний фокус реформ – лібералізування всіх сфер суспільного життя, з особливою увагою до демократизації суспільства та розвитку ринкової економіки. Задля цього було ухвалено Стратегію дій за п'ятьма пріоритетними напрямками розвитку Республіки Узбекистан на 2017–2021 роки.

«П'ять стовпів» зазначеної стратегії спрямовано на вдосконалення системи державотворення та суспільного розвитку, забезпечення верховенства права, лібералізування економіки, розвиток соціальної царини, і, що дуже важливо, гарантування безпеки й ведення виваженої та конструктивної зовнішньої політики.

Унаслідок проведеної роботи й завдяки сильній політичній волі Президента Ш. Мірзієєва Узбекистан нині переживає історичний період – економіка й суспільство долають етап небаченого трансформування. Для кожного громадянина нашої країни це унікальний шанс зробити свій внесок.

Зміни в країні, які, наголошую, є незворотними, зачудовують внутрішніх і зовнішніх спостерігачів.

Поряд із внутрішньою політикою суттєвого модернізування зазнала зовнішня. Визначальною особливістю нової доктрини є прагматизм у вибудовуванні відносин з усіма партнерами. Зокрема, завдяки спільним зусиллям очільників центральноазійських держав у регіоні створено нову атмосферу політичної довіри, врегульовано чимало питань, які раніше перешкоджали зближенню та спільній діяльності для подальшого розвитку й підвищення добробуту поближких народів.

Активізовано й розширено торговельні, інвестиційні, транспортно-комунікаційні, коопераційно-виробничі, культурно-гуманітарні зв'язки, прикордонну й міжрегіональну співпрацю, взаємодію в галузі гарантування безпеки та спільної протидії сучасним викликам і загрозам.

Завдяки оновленим підходам значно зросла ефективність роботи із залучення іноземних інвестицій і нових технологій, збільшено туристичні потоки, а також експорт національної продукції на світові ринки.

Одним із драйверів економічного зростання стало різке поживлення інвестиційної активності. Протягом останніх чотирьох років середньорічні темпи збільшення інвестицій сягнули 22%. Загальний обсяг іноземних укладень – 26,6 млрд доларів (прямих – 17,5 млрд). Для порівняння: стільки ж було залучено в економіку країни за 2007–2017 роки.

Говорячи про «новий Узбекистан», обов'язково треба сказати про заходи, яких уживає наша країна для формування не тільки регіонального, а й глобального порядку денного, вибудовування колективних механізмів протистояння різним викликам та загрозам, що безпосередньо впливають на безпеку, розквіт і сталий розвиток міжнародного співтовариства.

Із 2016 року за ініціатииви Президента Ш. Мірзієєва було ухвалено чотири резолюції ООН, покликані вдосконалювати основи та механізми міжнародної співпраці в галузі туризму, регіональної взаємодії, міжконфесійного взаєморозуміння й сталого розвитку.

На особливу увагу також заслуговують важливі ініціатииви, які висунув очільник нашої держави під час засідання 75-ї Генасамблеї ООН, – вони стали вагомим внеском Узбекистану в розвиток взаємовигідної міжнародної співпраці. Ідеться насамперед про пропозиції щодо розроблення міжнародного кодексу про добровільні зобов'язання світових держав на період пандемій та ухвалення резолюції Генасамблеї ООН про підвищення ролі парламентів у досяганні Цілей сталого розвитку та гарантуванні прав людини.

Інтенсивної динаміки набула участь Узбекистану в діяльності ООН. Знаменною подією в цьому контексті стало перше в історії обрання нашої країни членом Ради ООН з прав людини.

– Одним із головних викликів сучасності є пандемія коронавірусної хвороби. Чи можете поділитися досвідом Узбекистану в боротьбі з COVID-19? Як Ваша держава долала соціально-економічні труднощі, що їх спричинила пандемія?

– Пандемія COVID-19 стала складним випробуванням для всього людства, і Узбекистан – не виняток. Вибудовуючи стратегії боротьби із цією недугою, ми багато поклалися на міжнародну експертизу й обмін досвідом.

Передусім нашим пріоритетом стало розірвання ланцюга поширення вірусу, зокрема посилення карантинних заходів і впровадження системи самоізоляції та соціального дистанціювання. У рекордні терміни – за п'ять днів у передмісті Ташкента побудували карантинний центр на 10 тис. місць. В інфекційних відділеннях усіх обласних лікарень збільшили кількість ліжок. Створено десятки центрів тимчасового утримання пацієнтів із підозрою на COVID-19 – це понад 10 тис. місць.

І хоча введені обмеження спричинили значне уповільнення економічної активності, своєчасно вжиті заходи дали змогу врятувати життя багатьох людей. Щоб допомогти економіці та громадянам, було організовано антикризовий фонд обсягом один мільярд доларів, кошти з якого розширили соціальну підтримку узбекистанців і забезпечили стале функціонування галузей економіки. Підприємцям та населенню надано безліч різних пільг і преференцій.

Треба зазначити, що міжнародна спільнота позитивно оцінює успіхи національної системи охорони здоров'я. Узбекистан досягнув чудових показників у боротьбі з COVID-19. Частка тих, хто вилікувався від коронавірусної хвороби в Узбекистані, – 55%, а смертність – 0,45%, що куди ліпше за світові показники. Вакцинування від COVID-19 було розпочато з 1 квітня цього року. Ми використовуємо узбецько-китайську «ZF-UZ-VAC2001», європейську «AstraZeneca» й російську «Спутник V». Кількість щеплених на липень 2021 року – понад 1,5 млн.

– Як відомо, 2019 року в Узбекистані провели історичну зустріч п'яти лідерів країн Центральної Азії. Багато хто розцінив це як знак розширення регіональної співпраці. Аж тут почалася пандемія. Чи завадила вона прогресові за цим напрямом? Яка причина такого зближення країн регіону?

– За оцінками більшості міжнародних експертів, сучасна зовнішня політика Узбекистану послідовна, чітка й конструктивна.

Президент Ш. Мірзійоев після вступу на посаду Глави Держави в грудні 2016 року головним зовнішньополітичним пріоритетом країни визначив розвиток і зміцнення дружніх, добросусідських та взаємовигідних відносин із державами Центральної Азії.

Під час виступу з трибуни ООН у вересні 2017 року на 72-й сесії Генеральної Асамблеї Президент Республіки Узбекистан запропонував скли-

кати консультативні зустрічі глав держав Центральної Азії. Таку ініціативу широко визнали у світі, її підтримали всі лідери регіону.

Першу зустріч провели в Астані 2018 року. Другий консультативний саміт глав держав Центральної Азії минув у Ташкенті 29 листопада 2019 року. За його підсумками було ухвалено важливу для наших народів спільну заяву, де наголошено, що «тенденція на регіональне зближення в Центральній Азії – це історично зумовлена реальність».

Останніми роками Президент Узбекистану ініціював обмін візитами на найвищому рівні з усіма країнами регіону. Ці політичні діалоги є регулярними, постійними та сповненими довіри. Як наслідок, за історично короткий період відносини з усіма сусідами змінені на краще. Чимало проблем, які ми мали до 2016 року, розв'язано, зокрема спрощено візові режими, відкрито десятки контрольно-пропускних пунктів. Кількість громадян, які щодня перетинають узбецько-киргизький кордон, досягла 30 тис., а узбецько-таджицький – 20 тис.

У регіоні більше не говорять про врегулювання водно-енергетичних проблем. У найближчій перспективі – запуск повноцінної роботи енергетичного кільця Центральної Азії. Нині Узбекистан успішно працює в межах загального енергокільця з Казахстаном і Киргизстаном, сезонно – з Таджикистаном. Це дає змогу задовольнити потреби населення та промисловості в електроенергії, а надто за критичного навантаження під час зимового періоду.

Із 2016 по 2019 роки обсяги внутрішньої регіональної торгівлі зросли більш ніж удвічі, перевищивши сім мільярдів доларів. А отже, центральноазійські країни мають змогу успішно освоювати найближчі економічні території та не залежати від кон'юнктури зовнішніх, часто волатильних (нестабільних) ринків.

Хотілося б зазначити, що ситуація з коронавірусом не вплинула на динамічність регіональної політики Узбекистану. 10–11 червня 2021 року Президент Ш. Мірзієєв перебував у Таджикистані з офіційним візитом. За підсумками зустрічі було підписано угоди щодо реалізування спільних проєктів на 730 млн доларів.

Говорячи про Центральну Азію, ми, зокрема, маємо на увазі Афганістан: нині спостерігаємо стабілізування ситуації в цій країні. Залучення її до локальних торговельно-економічних процесів може каталітично вплинути на подальше зростання інвестиційної привабливості всього регіону. Афганістан має транзитно-інфраструктурний потенціал, а отже, має дати потужний поштовх розвитку міжрегіональної торгівлі й масштабним проєктам, спрямованим на зміцнення взаємозв'язку Центральної та Південної Азії.

– 25 серпня 1992 року між нашими державами було встановлено дипломатичні відносини. На Вашу думку, чи реалізовано нині весь їхній потенціал? У який спосіб ми могли б вивести їх на новий рівень?

– Справді, навіть попри те, що за цей період Президент України відвідав нашу країну з офіційним візитом чотири рази, а Президент Узбекистану вашу – шість, у двосторонніх відносинах досі є над чим працювати. За підсумками 2020 року наш товарообіг склав 437,9 млн доларів США і, звичайно ж, найближчими роками його необхідно підняти до мільярдної позначки. Це завдання комплексне, але цілком реалістичне. Тішить і те, що з боку українських партнерів ми бачимо аналогічне прагнення. Консолідування зусиль дасть змогу прискорити рух до мети. Нині нам слід відновити регулярне авіаційне сполучення, зробити систематичними контакти на міжвідомчому рівні, у форматі B2B, а найголовніше – повернути на порядок денний народну дипломатію.

Важливим для узбецько-українських відносин став травень 2021 року. Було проведено два важливих офлайн-заходи в Ташкенті, які, переконаний, додали особливого імпульсу міждержавному діалогові. Передусім ідеться про черговий раунд політичних консультацій між нашими МЗС (очільники делегацій – перший заступник Міністра закордонних справ Республіки Узбекистан Фарход Арзієв і заступник Міністра закордонних справ України Євген Єнін), а також проведення першого засідання Українсько-узбецької ділової ради й бізнес-форуму підприємців двох країн. У заході взяли участь представники понад 100 компаній і підприємств. На форумі було підписано дорожню карту щодо співпраці між торгово-промисловими палатами Узбекистану й України, угоди про співпрацю між регіональними ТПП сторін.

Триває інституціалізування двосторонніх відносин, яке дає змогу ліквідувати бар'єри й усувати розбіжності на належному рівні, що допоможе активізувати двосторонній діалог. З-поміж важливих завдань я бачу необхідність цьогогоріч організувати восьме засідання Спільної українсько-узбецької комісії з усебічного співробітництва, а також відновити регулярне авіасполучення. Треба зазначити, що наші економіки доповнюють одна одну й тому ми сміливо можемо говорити радше про кооперацію, ніж про конкуренцію. Ми імпортуємо з України ліки, машини й обладнання, продовольчі товари (соняшникову олію, цукор, м'ясо), нетелі, комбікорми, а основа нашого експорту – текстиль, мідь, цинк, автомашини, електроніка, продукція сільського господарства.

На моє глибоке переконання, Узбекистан для українських виробників може бути привабливим не тільки як ринок збуту, а і як регіональний хаб для подальшого виходу на країни Центральної Азії, зокрема Афганістан. Ми ж розглядаємо Україну як місток до ринків Східної Європи, тож ведемо переговори з українськими підприємцями, виїжджаємо в регіони – формувати умови для майбутніх форм кооперацій.

– *Ташкент і Київ – столиці-побратими. Які перспективи співпраці між регіонами України й узбецькими вілаєтами та яку роль посольство відіграє в розвитку співпраці між містами?*

– Дякую за цікаве запитання. Я бачаю особливий потенціал у розвитку міжрегіональної співпраці. Тішить, що географія побратимських зв'язків між Узбекистаном і Україною вже дуже широка. З 1998 року наші столиці є містами-побратимами. Крім того, такими є Львів і Самарканд, Південне й Учкудук, а з 2021-го – Хмельницький і Наманган. Міжрегіональну співпрацю встановлено між Запорізькою і Навоййською, Львівською та Самаркандською, Сумською і Кашкадар'їнською, Хмельницькою та Наманганською областями. Цьогоріч заплановано додати до цього переліку Одеську й Бухарську.

Уважаю важливим завданням наповнити міжрегіональний діалог конкретним змістом, з особливим наголосом на економічному вимірі. Саме прагматичні торговельно-економічні контакти стануть драйверами культурно-гуманітарної співпраці, яка також має великий потенціал. Приємно, що цей погляд поділяє і мій колега, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Узбекистан Микола Дорошенко. Ми з ним регулярно консультиємося з одного простого питання: як ще дужче зблизити наші братські країни.

– *Останнім часом українські підприємці зауважують нові сприятливі інвестиційні умови в Узбекистані. Зокрема, цими днями голова наглядової ради АТ «Фармак» Філя Жебровська заявила про плани інвестувати 25 млн доларів у будівництво нового заводу. Які є ще масштабні інвестиційні проекти? Чим, на Вашу думку, Узбекистан приваблює українських інвесторів?*

– Як уже було зазначено, на сьогодні в країні створено комфортні умови для іноземних інвесторів: їм пропонують пільги та преференції, для них ухвалюють нормативні акти, спрямовані на захист їхніх інтересів і якнайшвидше розв'язання проблем. Якщо розглядати Узбекистан як ринок із майже 35 млн споживачів, то з урахуванням прикордонних країн це вже стомільйонний ринок збуту, а отже, й оновлена стратегія експансії для наших українських партнерів.

Успішну діяльність у нашій державі провадить «ПлазмаТек» (виробництво зварювальних матеріалів). Торік на наш ринок увійшов український сервіс доставки «Zakaz.ua». Крім того, великі українські фармпанії «Фармак» і «Лекхім» почали будувати в Узбекистані власні заводи. Виокремлю з-поміж нових проектів створене у квітні 2021 року спільне підприємство «Запорізького механічного заводу» та узбецької унітарної організації «O'ztemiryo'lmashta'mir», яке спеціалізуватиметься на ремонті й виробництві устаткування для потреб залізничної галузі. Нині на стадії опрацювання перебувають також інші проекти, про які ми поговоримо після того, як ініціатори вважатимуть за необхідне оприлюднити свої плани. Упевнений, що тенденція до активізування інвестиційної співпраці буде зміцнюватися й найближчими роками ми побачимо більше українських брендів на узбецькому ринку.